

บทที่ 5

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา การศรัทธาในอิสลามกับพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการวิจัยตามลำดับ ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาหลักการศรัทธาและวิถีการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามหลักการอิสลาม
2. เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศรัทธาในอิสลามของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศรัทธาในอิสลามกับพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร

สมมติฐาน

ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศรัทธาในอิสลามของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการศึกษาวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกเป็นการวิจัยเอกสาร โดยศึกษาหลักการศรัทธาในอิสลามและหลักการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวทางอิสลามจากคัมภีร์อัลกุรอาน สุนนะฮ์ และทัศนะของกลุ่มแนวความคิดอิสลาม ตลอดจนนักปราชญ์มุสลิมคนสำคัญ ๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ขั้นตอนที่สองเป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศรัทธาในอิสลามและพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรของกลุ่มตัวอย่าง (ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร) และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ และพิสูจน์สมมติฐานข้างต้น โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร (Population)

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร จำนวน 81,197 ครอบครัว ซึ่งเป็นสัปปุรุษประจำมัสยิด 169 มัสยิดในกรุงเทพมหานคร

2. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย (Sampling Group)

ครอบครัวไทยมุสลิมที่มีสถานภาพเป็นสัปปุรุษประจำมัสยิดในกรุงเทพมหานคร จำนวน 384 ครอบครัว มีบุตรภายใต้การอุปการะเลี้ยงดูไม่น้อยกว่า 3 คน มีอายุอยู่ใน 3 ช่วงวัยคือ ระหว่าง 0 - 6 ปี 7 - 13 ปี และ 14 - 20 ปี กรณีของครอบครัวที่มีบุตรเพียงคนเดียว บุตรจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 14 ปี โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบจับฉลาก

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการศรัทธาในอิสลามและพฤติกรรมการอุปการะเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร จำนวน 77 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับหลักการศรัทธาในอิสลาม และตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการอุปการะเลี้ยงดูบุตร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.89.

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพคือ ศึกษาหลักการศรัทธาในอิสลาม และหลักการอุปการะเลี้ยงดูบุตรตามแนวทางอิสลามจากเอกสารด้านอิสลามศึกษา ด้านจิตวิทยาตามแนวคิดของนักวิชาการมุสลิม และจิตวิทยาทั่วไป และใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจโดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจด้านการศรัทธาในอิสลาม และพฤติกรรมการอุปการะเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS For windows โดยหาค่าสถิติ ดังต่อไปนี้

1. ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ค่าร้อยละ(Percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean)
2. หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างการศรัทธาในอิสลามกับพฤติกรรมการอุปการะเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร โดยใช้สถิติทดสอบไคสแควร์ (The Chi - Square Test)

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาศรัทธาในอิสลามกับพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร สรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร) มีดังนี้

เขตพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่าง ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 384 ครอบครัว อาศัยอยู่ใน 3 เขตพื้นที่ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ เขตหนองจอก เขตสวนหลวง และเขตทุ่งครุ โดยครอบครัวที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่เขตหนองจอก คิดเป็นร้อยละ 65.4

อายุของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 40- 45 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.0 จบการศึกษาศาสนาระดับปริญญาตรี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.3 ส่วนการศึกษาสามัญจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 32.3 ประกอบอาชีพรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 51.3 และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นมุสลิมมาแต่กำเนิด คิดเป็นร้อยละ 96.1 ส่วนสถานภาพครอบครัวพบว่า เป็นครอบครัวเดี่ยวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 75.5 โดยครอบครัวส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 70.1 ส่วนจำนวนบุตรของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่มีบุตรจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 33.1 และมีผู้ช่วยอบรมเลี้ยงดูบุตรเฉพาะเวลาจำเป็น คิดเป็นร้อยละ 42.4 โดยผู้ช่วยอบรมเลี้ยงดูบุตรจะเป็นบุคคลใกล้ชิดในครอบครัว เป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย และบุคคลใกล้ชิดอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 40.6

2. ผลการศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศรัทธาในอิสลามของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร และการปฏิบัติพฤติกรรมด้านการศรัทธา พบว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีคะแนนการศรัทธาสูง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการศรัทธาในอิสลามอย่างชัดเจน มากกว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาต่ำ อันได้แก่ การศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ ต่อบรรดาอัครทูต ต่อบรรดาคำกวี ต่อบรรดาเราะซูล ต่อวันอาคิเราะฮ์ ต่อกำหนดสภาพการณ์ของอัลลอฮ์ ﷻ และต่อเรื่องญินและชัยฏอน โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจากคำถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจด้านหลักการศรัทธาในอิสลามของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดพบว่า

2.1 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร จำนวน 325 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 84.6 มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการศรัทธาในอิสลาม (รูกันอีมาน) ที่ครบถ้วนว่ามี 6 ประการ ได้แก่ การศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ ต่อมลาอิกะฮ์ ต่อคัมภีร์ ต่อบรรดาเราะซูล ต่อวันอาคิเราะฮ์ และต่อกำหนดสภาพการณ์ของอัลลอฮ์ ﷻ

2.2 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร จำนวน 355 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 92.4 มีความเข้าใจว่าการศรัทธาคืออัลลอฮ์ ﷻ มีความสำคัญสูงสุด และเป็นพื้นฐานของหลักการศรัทธาข้ออื่น ๆ ทุกประการ โดยให้เหตุผลว่าเพราะอัลลอฮ์ ﷻ ทรงเป็นพระเจ้า พระองค์ทรงเป็นผู้สร้างมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลาย และมุสลิมทุกคนจะต้องศรัทธาคืออัลลอฮ์ ﷻ ก่อนเป็นอันดับแรก จากนั้นการศรัทธาข้ออื่น ๆ จึงจะตามมา

2.3 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร จำนวน 359 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 93.5 มีความรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในโลกและจักรวาลนี้ว่าเป็นสิ่งที่สามารถขึ้นชันการมีอยู่จริงและการเป็นพระเจ้าของอัลลอฮ์ ﷻ อาทิเช่น โลกมนุษย์ ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว การมีลม มีอากาศ สิ่งเร้นลับต่าง ๆ ที่สายตามนุษย์ไม่อาจมองเห็นได้ และการสร้างฟ้าโดยไม่มีเสาค้ำยัน เป็นต้น

2.4 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร จำนวน 231 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 60.2 มีความเข้าใจว่า การนำสิ่งอื่นมาสมอเหมือนอัลลอฮ์ ﷻ ในด้านของการให้ความสำคัญ และการเคารพกราบไหว้ เป็นการตั้งภาคี (ชริก) ต่ออัลลอฮ์ ﷻ อาทิเช่น การกราบไหว้ต้นไม้ การเซ่นห่มอดู การเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ รวมไปถึงการโอ้อวด ความรู้ที่กล่าวฟองตน และการทำสิ่งต่าง ๆ โดยหวังคำสรรเสริญเยินยอจากมนุษย์

2.5 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร จำนวน 330 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 85.9 มีความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับคุณลักษณะและการทำหน้าที่ของบรรดามลาอิกะฮ์ ตัวอย่างเช่น มลาอิกะฮ์ ราบะกีบ อะดีด เป็นมลาอิกะฮ์ที่ทำหน้าที่บันทึกความดีความชั่วของมนุษย์ อาทิเช่น การปฏิบัติละหมาด

2.6 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร จำนวน 334 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 87.0 มีความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับบรรดาเราะสุลว่า แต่ละท่านได้รับการคัดเลือกจากปวงชนธรรมดาให้มาทำหน้าที่เผยแพร่วิสัยศาสนาแก่มวลมนุษยชาติ

2.7 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร จำนวน 362 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 94.3 มีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับคัมภีร์สำคัญ 4 เล่มที่ถูกประทานแก่บรรดาศาสนทูต ได้แก่ คัมภีร์อัลเตวารอด อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานให้แก่ท่านนบีมูซา عليه السلام คัมภีร์อัลอินญีล อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานแก่ท่านนบีมะฮ์ดี عليه السلام คัมภีร์อัลกุรอาน อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานแก่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

2.8 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร จำนวน 376 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 97.9 มีความเข้าใจเกี่ยวกับวันอาคีเราะฮ์ว่าคือ วันที่โลกดับสูญ วันที่จะนำพามนุษย์ไปพบกับชีวิตหลัง

ความตาย การถูกบังคับเกิดขึ้นมาใหม่ การไปรวมชุมนุมกันที่ทุ่งมะหุขร์ และการข้ามผ่านสะพานศรือฏ์อุมตตะกะกิม เป็นต้น

2.9 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร จำนวน 363 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 68.5 มีความเข้าใจเกี่ยวกับ ญินและซัยฎอนว่า เป็นสิ่งถูกสร้างชนิดหนึ่งของอัลลอฮ์ ﷻ ที่มีลักษณะเร้นลับจากสายตามนุษย์ ถูกสร้างมาจากไฟ โดยที่ญินนั้นมี 2 จำพวกคือ จำพวกที่เป็นมุสลิมและจำพวกที่เป็นกาฟร ส่วนซัยฎอนมีแต่ความชั่วร้าย หลอกหลวงมนุษย์ให้หลงผิด และเป็นศัตรูของมนุษย์ตลอดกาล

2.10 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร จำนวน 302 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 78.6 ไม่เชื่อว่าการมีบุตรมากจะทำให้ยากจน โดยให้เหตุผลว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามกำหนดของอัลลอฮ์ ﷻ พระองค์ทรงเป็นประทานบุตรไว้และพระองค์คือผู้ประทานปัจจัยยังชีพแก่ทุกชีวิตที่พระองค์ทรงให้เกิดมา โดยในจำนวนดังกล่าวเห็นว่า การเชื่อว่ามีบุตรมากจะทำให้ยากจน เป็นความคิดที่มาจากการก่อกวนของซัยฎอนทำให้ขาดความมั่นใจ (ยะกิน) ต่ออัลลอฮ์ ﷻ และทำให้การศรัทธาอ่อนแอ

2.11 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร จำนวน 304 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 79.2 ไม่เชื่อว่าการมีบุตรเมื่ออายุมากจะทำให้บุตรเกิดมาพิการหรือไม่สมประกอบ โดยให้เหตุผลว่า ความพิการหรือความไม่สมประกอบของบุตรเป็นลิขิตจากอัลลอฮ์ ﷻ ไม่เกี่ยวข้องกับกาฟรที่มารดา มีอายุมากหรือเหตุผลอื่น ๆ แต่อย่างใด

ส่วนผลการพิจารณาเป็นรายข้อจากข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านการศรัทธา โดยผู้วิจัยได้แบ่งระดับของการปฏิบัติพฤติกรรมด้านการศรัทธาออกเป็น 5 ระดับ คือ ทำเป็นประจำ¹ ทำบ่อยครั้ง² ทำบางครั้ง³ ทำนาน ๆ ครั้ง⁴ และไม่เคยทำเลย⁵ โดยให้มีระดับคะแนน 5 คะแนน 4 คะแนน 3 คะแนน 2 คะแนน และ 1 คะแนน ตามลำดับ โดยปรากฏผล ดังนี้

2.12 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ปฏิบัติละหมาดสุนัตก่อนหลังละหมาดฟิรฎู เป็นบางครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 39.3

2.13 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ปฏิบัติละหมาดสุนัตตะอัจญุด นาน ๆ ครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.5

¹ ทำเป็นประจำ หมายถึง ทำทุกวัน.

² บ่อยครั้ง หมายถึง ทำทุกสัปดาห์.

³ บางครั้ง หมายถึง ทำทุกเดือน.

⁴ นาน ๆ ครั้ง หมายถึง มากกว่า 1 เดือนขึ้นไปต่อครั้ง.

⁵ ไม่เคยทำเลย หมายถึง ไม่เคยทำเลยแม้แต่ครั้งเดียว.

2.14 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ปฏิบัติละหมาดศุบหฺ หลังจากดวงอาทิตย์ขึ้น เป็นบางครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 32.0

2.15 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ทำการซิกรุลลอฮฺ หลังละหมาดและเวลาอื่น ๆ บ่อยครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 39.6

2.16 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ทำการขออภัยโทษต่ออัลลอฮฺ ﷻ ทั้งหลังละหมาดและเวลาอื่น ๆ เป็นประจำ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.6

2.17 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ทำการขออภัยโทษต่ออัลลอฮฺ ﷻ ให้บิดามารดา เป็นประจำ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.3

2.18 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ขอคูอาให้กับพี่น้องมุสลิม บ่อยครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.3

2.19 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร มีการอ่านอัลกุรอาน พร้อมศึกษาความหมาย นาน ๆ ครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.2

2.20 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร มีการอ่านหนังสือศาสนาเพิ่มเติมความรู้ เป็นบางครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35.9

2.21 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ทำการถือศีลอดสุนัดในวันต่าง ๆ ที่ศาสนาส่งเสริม นาน ๆ ครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.9

2.22 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร เดือนและเรียกบุตรให้ละหมาด บ่อยครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.5

2.23 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ได้พูดคุย และสอนเรื่องศาสนาแก่บุตร บ่อยครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 46.9

2.24 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร มีการไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนและพบปะกับญาติพี่น้อง บ่อยครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.2

2.25 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร กล่าวสลามกับพี่น้องมุสลิมทั้งที่รู้จักและไม่รู้จัก บ่อยครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.0

2.26 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร แบ่งปันอาหารและข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นแก่เพื่อนบ้าน เป็นบางครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.5

2.27 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ทำการบริจาคทาน (เสาะคะเกาะฮฺ) ในหนทางของอัลลอฮฺ ﷻ เป็นบางครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35.4

2.28 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ได้เก็บกวาดขยะและสิ่งกีดขวางออกจากทางสัญจร บ่อยครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.3

2.29 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ไม่เคยไปหาหมอคูให้ตรวจดูดวงชะตา ราศี เลขแม้แต่ครั้งเดียว มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 91.4

2.30 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ไม่เคยเสี่ยงโชคด้วยการซื้อหวยเลขแม้แต่ครั้งเดียว มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 68.2

2.31 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นมารดาของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ไม่ได้ฝากถุงตี่ระเมื่อออกจากบ้านหรือเมื่ออยู่ต่อหน้าผู้อื่น เป็นบางครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.1

3. ผลการศึกษาพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตร พบว่า พฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์กับระดับคะแนนการศรัทธาในอิสลาม กล่าวคือ ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง มีพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่สอดคล้องกับหลักการศรัทธา มากกว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครที่มีระดับคะแนนการศรัทธาต่ำ โดยจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 4 แสดงให้เห็นว่า

3.1 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง ขอคูอาต่ออัลลอฮ์ ﷻ ระหว่างตั้งครรภ์เพื่อให้ตนเองและบุตรในครรภ์แข็งแรง เป็นประจำ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 57.1 ในขณะที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาต่ำ ขอคูอาต่ออัลลอฮ์ ﷻ ระหว่างตั้งครรภ์ บ่อยครั้งมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.4

3.2 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง อ่านหรือฟังอัลกุรอานระหว่างตั้งครรภ์ บ่อยครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.1 ในขณะที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาต่ำ อ่านหรือฟังอัลกุรอานระหว่างตั้งครรภ์ บางครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.1

3.3 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง ไม่เคยดูรูปภาพดาราระหว่างตั้งครรภ์ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 83.0 ในขณะที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาต่ำ ไม่เคยดูรูปภาพดาราระหว่างตั้งครรภ์ คิดเป็นร้อยละ 75.0

3.4 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง ไม่เคยฟังเพลงระหว่างตั้งครรภ์ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.4 ในขณะที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาต่ำ ไม่เคยฟังเพลงระหว่างตั้งครรภ์ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.3

3.5 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง อะซาน และอิกอมะฮฺ แก่บุตรทุกคนขณะแรกเกิดด้วยตนเอง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.4 ในขณะที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาต่ำ อะซานและอิกอมะฮฺ แก่บุตรทุกคนขณะแรกเกิดด้วยตนเอง เพียงร้อยละ 48.3

3.6 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง เปิดปาก (ตะหฺนีก) บุตรทุกคนขณะแรกเกิดด้วยตนเอง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 39.2 ขณะที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาต่ำ เปิดปาก (ตะหฺนีก) บุตรทุกคนขณะแรกเกิดโดยให้ผู้อื่นทำให้ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.4

3.7 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง ทำอะกีเกาะฮฺให้บุตรทุกคนเมื่ออายุครบ 7 วัน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.0 ขณะที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาต่ำ ทำอะกีเกาะฮฺให้บุตรทุกคนหลังจาก 7 วันไปแล้วมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 28.5

3.8 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง ตั้งชื่อให้บุตรทุกคนตามหลักศาสนาและเรียกบุตรด้วยชื่อที่ตั้งให้อย่างสมอดันเสมอปลาย มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 82.1 ขณะที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาต่ำ ตั้งชื่อให้บุตรทุกคนตามหลักศาสนาและเรียกบุตรด้วยชื่อที่ตั้งให้อย่างสมอดันเสมอปลาย มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 76.2

3.9 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง โกนผมให้บุตรทุกคนเมื่ออายุครบ 7 วัน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 59.4 ในขณะที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาต่ำ โกนผมให้บุตรทุกคนเมื่ออายุครบ 7 วัน มากที่สุด ร้อยละ 43.6

3.10 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง กลุ่มบุตรด้วย “ลาอิลลาฮะอิลลัลลอฮฺ” เป็นประจำ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.3 ในขณะที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาต่ำ กลุ่มบุตรด้วย “ลาอิลลาฮะอิลลัลลอฮฺ” เป็นประจำ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.6

3.11 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง แสดงความรักต่อบุตรด้วยการกอด หอมบุตรในโอกาสต่าง ๆ บ่อยครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 32.1 ในขณะที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาต่ำ แสดงความรักต่อบุตรด้วยการกอด หอมบุตรในโอกาสต่าง ๆ เป็นบางครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30.8

3.12 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง สอนบุตรกล่าว “บิสมิลลาฮฺ” ก่อนรับประทานอาหาร เป็นประจำ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.9 ในขณะที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาดำ สอนบุตรกล่าว “บิสมิลลาฮฺ” ก่อนรับประทานอาหาร บ่อยครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.8

3.13 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง สอนบุตรให้พูดจาด้วยคำพูดที่ไพเราะ บ่อยครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.6 ในขณะที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาดำ สอนบุตรให้พูดจาด้วยคำพูดที่ไพเราะ บ่อยครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.8

3.14 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง พูดคุยเรื่องศาสนากับบุตร เป็นบางครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.6 ขณะที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาดำ พูดคุยเรื่องศาสนากับบุตร เป็นบางครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.3

3.15 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง สอนบุตรอ่าน อะลิฟ บา ตา บางครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.9 ในขณะที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาดำ สอนบุตรอ่าน อะลิฟ บา ตา บางครั้ง มากที่สุด ปปปปคิดเป็นร้อยละ 50.6

3.16 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง ฝึกหัดให้บุตรละหมาด บ่อยครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.0 ในขณะที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาดำ ฝึกหัดให้บุตรละหมาด บ่อยครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 59.3

3.17 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง ฝึกหัดให้บุตรขอคูอาดออัลลอฮฺ ﷻ บ่อยครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.3 ในขณะที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาดำ ฝึกหัดให้บุตรขอคูอาดออัลลอฮฺ ﷻ เป็นบางครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.4

3.18 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง ติดตามเรื่องการเรียนของบุตร เป็นประจำ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.8 ในขณะที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาดำ ติดตามเรื่องการเรียนของบุตร บ่อยครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.6

3.19 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง ให้คำปรึกษาแก่บุตรในเรื่องต่าง ๆ บ่อยครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.8 ในขณะที่ครอบครัวไทยมุสลิม

ในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาคำ ให้คำปรึกษาแก่บุตรในเรื่องต่าง ๆ บ่อยครั้งมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.7

3.20 ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง ให้เงินบุตรซื้อของกินของใช้เฉพาะที่จำเป็นและมีประโยชน์ บ่อยครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.9 ในขณะที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาคำ ให้เงินบุตรซื้อของกินของใช้เฉพาะที่จำเป็นและมีประโยชน์ บ่อยครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.2

4. ผลการศึกษาทัศนคติของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับหลักการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวทางอิสลาม พบว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อหลักการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวทางอิสลาม โดยปรากฏผลการแสดงความคิดเห็นจากข้อคำถามแต่ละข้อ ดังนี้

4.1 ข้อคำถามเกี่ยวกับหลักการอิสลามที่ส่งเสริมให้มีบุตรมาก พบว่า

ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 81.1 เห็นด้วยต่อหลักการอิสลามเกี่ยวกับการส่งเสริมให้มีบุตรมาก โดยได้แสดงความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าการมีบุตรมากทำให้ประชากรมุสลิมเพิ่มขึ้น จะทำให้สังคมมุสลิมมีพลังที่เข้มแข็ง และท่านเราะฮูลจะได้อาประชากรของท่านไปอวดกับประชาชาติอื่น ๆ ในวันกิยามะฮ์ โดยมีส่วนน้อย คิดเป็นร้อยละ 18.9 ที่มีความคิดเห็นเป็นอย่างอื่น โดยได้แสดงความคิดเห็นว่า ควรมีบุตรเท่าที่มีความสามารถเพื่อที่ครอบครัวจะได้เลี้ยงดูให้บุตรเติบโตขึ้นมาอย่างมีคุณภาพ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมมุสลิมมากกว่า และเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันไม่เอื้ออำนวยให้มีบุตรมาก เพราะจะทำให้ครอบครัวต้องรับภาระมากและอาจจะไม่สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูได้อย่างทั่วถึง ซึ่งจะทำให้บุตรเติบโตขึ้นมาอย่างขาดคุณภาพ การมีบุตรมากจึงอาจไม่มีประโยชน์ใด ๆ ต่อศาสนาและสังคม

4.2 ข้อคำถามเกี่ยวกับหน้าที่ของบิดามารดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร พบว่า

ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 99.7 มีความเห็นว่าการอบรมเลี้ยงดูบุตรคือ หน้าที่และความรับผิดชอบของบิดามารดา บุตรคือ ความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ﷻ บิดามารดาจะต้องอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษากับบุตร ต้องแสวงหาปัจจัยยังชีพเพื่อมาเลี้ยงดูบุตรอย่างสุดความสามารถ การได้เลี้ยงดูบุตรยังทำให้ได้เรียนรู้และทำความเข้าใจหลักการศาสนามากขึ้นเพราะบิดามารดาต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุตร ส่วนที่มีความคิดเห็นเป็นอย่างอื่น คิดเป็นร้อยละ .3 ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นที่ไม่เกี่ยวข้องกับคำถาม

4.3 ข้อคำถามเกี่ยวกับผลของการอบรมเลี้ยงดูบุตรต่อการศรัทธาและการปฏิบัติศาสนกิจ พบว่า

ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 69.4 มีความคิดเห็นว่า การอบรมเลี้ยงดูบุตรมีผลทำให้การศรัทธาและการปฏิบัติศาสนกิจเข้มแข็งขึ้น เนื่องจากบิดามารดาจะต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างให้แก่บุตรเฉพาะอย่างยิ่งด้านการปฏิบัติศาสนกิจ และการต้องดำรงตนให้เคร่งครัดอยู่ในหลักการศาสนาเพื่อให้บุตรเจริญรอยตาม และการอบรมเลี้ยงดูบุตรเป็นภารกิจที่ต้องใช้ความพยายามและความอดทนหนักแน่นอย่างมาก ซึ่งต้องอาศัยหลักการศาสนาเข้าช่วย การได้อบรมเลี้ยงดูบุตร จึงมีส่วนทำให้การศรัทธาและการปฏิบัติศาสนกิจเพิ่มขึ้นและเข้มแข็งขึ้นกว่าตอนที่ยังไม่มีบุตร

ส่วนครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีความเห็นเป็นอย่างอื่น คิดเป็นร้อยละ 30.6 เห็นว่า การอบรมเลี้ยงดูบุตร ทำให้การศรัทธาและการปฏิบัติศาสนกิจคงที่ โดยให้เหตุผลว่าการปฏิบัติศาสนกิจได้ถูกกำหนดมาตายตัวแล้ว การอบรมเลี้ยงดูบุตรไม่มีผลต่อการศรัทธาและการปฏิบัติศาสนกิจแต่อย่างใด ส่วนครอบครัวที่มีความเห็นว่า การอบรมเลี้ยงดูบุตรมีผลทำให้การศรัทธาและการปฏิบัติศาสนกิจลดลงให้เหตุผลว่า การอบรมเลี้ยงดูบุตรทำให้ต้องประสบกับความยุ่งยากบ้างในบางช่วงเวลา เฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่บุตรอยู่ในวัยที่ยังไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ อาจทำให้บิดามารดาต้องใช้เวลาในการเอาใจใส่ดูแลบุตรมากจนทำให้การปฏิบัติศาสนกิจหย่อนยานหรือบกพร่องไปบ้างในบางเวลา

4.4 ข้อคำถามเกี่ยวกับคุณสมบัติของบุตรที่ดี (ศอลิหฺ) พบว่า

ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 100 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณสมบัติของบุตรที่ดีว่าจะต้องมีความเคารพเชื่อฟังบิดามารดา มีความเคร่งครัดในหลักการศาสนา ปฏิบัติดีต่อบิดามารดาขณะที่ทั้งสองยังมีชีวิตอยู่โดยไม่ปฏิบัติตนเสื่อมเสียทำให้บิดามารดาเสียใจ มีจรรยาบรรณที่ดี ไม่แสดงกิริยาวาจาที่ไม่สุภาพกับท่านทั้งสอง และหากท่านทั้งสองเสียชีวิตไปแล้วก็จะต้องขออภัยจากอัลลอฮ์ ^ﷻ ให้พระองค์ทรงอภัยโทษแก่ท่านทั้งสอง

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยได้ปฏิเสธสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ว่า ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศรัทธาในอิสลามของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ซึ่งแสดงว่าระดับความรู้ความเข้าใจด้านการศรัทธาในอิสลามของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม อันได้แก่

พฤติกรรมของการขอคู่อาระหว่างตั้งครรภ์ การอ่านฟังอัลกุรอานระหว่างตั้งครรภ์ การฟังเพลงระหว่างตั้งครรภ์ การอะซานและอิคมะฮฺแก่บุตรขณะแรกเกิด การเปิดปาก(คะหฺนิก)บุตรขณะแรกเกิด การโกนผมให้บุตร การถ่อมบุตรด้วย “ลาอิลาฮะอิลลัลลอฮฺ” การสอนบุตรกล่าว “บิสมิลลาฮฺ” ก่อนรับประทานอาหาร การพูดคุยเรื่องศาสนากับบุตร สอนบุตรอ่าน “อะลิฟ บา ตา” การฝึกหัดให้บุตรละหมาด ฝึกหัดให้บุตรขอดูต่ออัลลอฮฺ ﷻ การติดตามถามไถ่เรื่องการเรียนรู้ของบุตร การให้คำปรึกษาแก่บุตร และการให้เงินบุตรซื้อของกินของใช้เฉพาะที่จำเป็นและมีประโยชน์

ส่วนพฤติกรรมที่พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศรัทธาในอิสลาม ได้แก่ พฤติกรรมการดูรูปภาพดาราระหว่างตั้งครรภ์ การทำอะกิเกะฮฺให้บุตร การตั้งชื่อให้บุตร การกอดหอมบุตรในโอกาสต่างๆ และการสอนบุตรให้พูดจาด้วยคำพูดที่ไพเราะ

จากการวิจัยในครั้งนี้จึงพบว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง มีพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม มากกว่าครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครที่มีระดับคะแนนการศรัทธาต่ำ กล่าวคือ ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ อบรมเลี้ยงดูบุตรบนพื้นฐานของหลักการศรัทธาในอิสลาม อันได้แก่ การศรัทธาค่ออัลลอฮฺ ﷻ ต่อบรรดามลาอิกะฮฺ ต่อบรรดาคัมภีร์ ต่อบรรดาเราะซูล ต่อวันอาคิเราะฮฺ ต่อกำหนดสภาพการณ์ของอัลลอฮฺ ﷻ ตลอดจนต่อเรื่องญินและชัยฏอน โดยพบว่า ความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับหลักการศรัทธาข้างต้นและลักษณะการปฏิบัติพฤติกรรมด้านการศรัทธาของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร มีผลทำให้ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ มีพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม

จากผลการวิจัยที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการศรัทธาในอิสลามกับพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยจึงเสนอการอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลใน 3 ประเด็น ดังนี้

1. การศรัทธาในอิสลาม : หลังควบคุมพฤติกรรมแห่งจิตใจ วาจา และร่างกาย

พื้นฐานการศรัทธาในอิสลาม ประกอบด้วย การศรัทธาค่ออัลลอฮฺ ﷻ ต่อบรรดามลาอิกะฮฺ ต่อบรรดาคัมภีร์ ต่อบรรดาเราะซูล ต่อวันอาคิเราะฮฺ และต่อกำหนดสภาพการณ์ของพระองค์ มุสลิมผู้ศรัทธาอย่างแท้จริงจะต้องเริ่มต้นมาจากการมีความศรัทธามั่นต่ออัลลอฮฺ ﷻ ขอมรับในคำสั่งทุกประการที่พระองค์ได้กำหนดไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน การศรัทธาที่มั่นคงต่ออัลลอฮฺ ﷻ จะทำให้เกิดการเชื่อมั่นต่อหลักการศรัทธาในอิสลามข้ออื่น ๆ ผู้ศรัทธาทุกคนจึงต้องนอบน้อมยอมจำนนต่ออัลลอฮฺ ﷻ ด้วยการเชื่อมั่นด้วยจิตใจ กล่าวขอมรับด้วยวาจาและการปฏิบัติด้วยร่างกาย ดังกล่าว

นั่นคือ องค์ประกอบสำคัญของการศรัทธาในอิสลามที่สมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของการศรัทธาที่ระบุอยู่ในโองการต่าง ๆ แห่งคัมภีร์อัลกุรอาน และหะดีษบทต่าง ๆ ของท่านเราะสูล ﷺ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศรัทธาในอิสลามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ในบทที่ 4 ได้แสดงให้เห็นว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ มีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับหลักการศรัทธาพื้นฐาน 6 ประการ อันได้แก่ การศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ ต่อบรรดามลาอิกะฮ์ ต่อบรรดาคัมภีร์ ต่อบรรดาเราะสูล ต่อวันอาคิเราะฮ์ และต่อกำหนดสภาพการณ์ของพระองค์ รวมทั้งหลักการศรัทธาปลีกย่อยอื่น ๆ บางประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ โดยครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ได้ตอบข้อคำถามและแสดงเหตุผลเกี่ยวกับการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ ได้อย่างชัดเจน สะท้อนให้เห็นว่าครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครให้ความสำคัญกับหลักการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ เป็นสำคัญ และการตอบคำถามที่เกิดจากความรู้และความเข้าใจแสดงถึงการตระหนักรู้จากภายในจิตใจเกี่ยวกับการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ ว่าเป็นพื้นฐานของการศรัทธาทุกประการ เป็นแกนหลักที่ผลักดันให้เกิดการเชื่อมั่นต่อหลักศรัทธาในอิสลามข้ออื่น ๆ และการปฏิบัติตามพระประสงค์แห่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ

ความรู้ความเข้าใจที่ทำให้เกิดการเชื่อมั่นภายในจิตใจ และความเชื่อมั่นภายในจิตใจเป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิบัติด้วยความเสียสละและบริสุทธิ์ใจในหนทางที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งอิสลามนั้น สะท้อนถึงการประสานกันระหว่างองค์ประกอบสำคัญของการศรัทธาซึ่งทำให้การศรัทธามีความสมบูรณ์ ดังความหมายการศรัทธาตามคำนิยามของเหล่านักวิชาการสะลัฟที่ได้อธิบายไว้ในทิศทางที่สอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกันคือว่า การศรัทธา หมายถึง คำกล่าวที่พร้อมด้วยการปฏิบัติ คำกล่าวในที่นี้หมายถึง การกล่าวคำปฏิญาณด้วยใจและลิ้น การปฏิบัติหมายถึงการปฏิบัติด้วยใจและการปฏิบัติด้วยร่างกาย นิยามดังกล่าวนี้เป็นนิยามที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไป และถือว่ามี ความสอดคล้องกับตัวบทอัลกุรอานและหะดีษของท่านเราะสูล ﷺ (al-'Abd al-'Atif, 1994 : 15)

เช่นเดียวกับที่ อิบน์ตุยมียะฮ์ (Ibn Taimiyah, 1991 : 162) ได้อธิบายทัศนะของนักวิชาการสะลัฟ เกี่ยวกับการศรัทธาโดยกล่าวว่า บางทีพวกเขาก็กล่าวว่า การศรัทธาคือ การกล่าวคำพูดและการปฏิบัติ บางทีพวกเขาก็กล่าวว่า คือ การกล่าวคำพูด การกระทำและการเจตนา และบางทีพวกเขาก็กล่าวว่า คำพูด การกระทำและการปฏิบัติตามสุนนะฮ์ บางทีพวกเขาก็กล่าวว่า การศรัทธาคือ การกล่าวด้วยวาจา การยึดมั่นด้วยหัวใจและการปฏิบัติด้วยร่างกาย อิบน์ตุยมียะฮ์ กล่าวสรุปว่า ทุกนิยามที่กล่าวมานั้นล้วนถูกต้องทั้งสิ้น

ท่านเราะสูล ﷺ ได้อธิบายความหมายของ อัลอีมาน ในการตอบคำถามของญิบรีลมีความตอนหนึ่งว่า

“การศรัทธา คือความเชื่อมั่นต่ออัลลอฮ์ และต่อบรรดาอัครทูตของพระองค์ และเชื่อมั่นต่อคัมภีร์ของพระองค์ และต่อเราะสูลของพระองค์ และต่อวันอาคีเราะฮ์ และเชื่อมั่นต่อลัทธิความดีความชั่วแห่งพระองค์...”¹

การขอมงานนตนต่ออัลลอฮ์ ﷻ ทั้งจิตใจและร่างกาย น้อมรับบัญชาของพระองค์มาปฏิบัติอย่างไม่มีข้อสงสัยอันเป็นการประสถานความรู้ การยอมรับและการปฏิบัติเข้าด้วยกัน ถือเป็น การสะท้อนคุณลักษณะอันดีของผู้ศรัทธา ดังที่พระองค์ทรงยืนยันถึงคุณลักษณะดังกล่าวไว้ใน อัลกุรอาน ว่า

﴿ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُمِئِنَةٍ إِذَا قَضَىٰ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُّبِينًا ﴾

(โองการที่ 36 บทอัลอะหฺซาบ)

ความว่า “ ไม่บังควรแก่ผู้ศรัทธาชายและผู้ศรัทธาหญิงเมื่ออัลลอฮ์และเราะสูลของพระองค์ได้กำหนดกิจการใดแล้ว สำหรับพวกเขาไม่มีทางเลือกในเรื่องของพวกเขา และผู้ใด ไม่เชื่อฟังอัลลอฮ์และเราะสูลของพระองค์แล้ว แน่แน่นอนเขาได้หลงผิดอย่างชัดแจ้ง”

ดังนั้น สถานภาพของการเป็นผู้ศรัทธาที่สมบูรณ์จึงไม่ได้หมายความว่าเพียงแต่การเปล่งคำยอมรับด้วยวาจา และการมีความรู้ความเข้าใจในความหมายและรายละเอียดของการศรัทธาเพียงเท่านั้น หากแต่ศรัทธาชนที่แท้จริงคือ ผู้ที่การศรัทธาของเขาหยั่งลึกลงไปในช่วงสำนึกแห่งจิตวิญญาณและสะท้อนออกมาในรูปของพฤติกรรมประกอบคุณงามความดีต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ใน อัลกุรอานจึงไม่ปรากฏค่านิยมของการศรัทธาโดยตรง หากแต่คุณลักษณะต่าง ๆ ของผู้ศรัทธาหรือ มุอฺมินปรากฏอยู่อย่างมากมายในหลายบทและหลายโองการ ประหนึ่งว่าการศรัทธาต้องไม่โดดเด่นอยู่โดยลำพัง แต่ต้องเข้าอยู่ในตัวมนุษย์และจะสะท้อนออกมาในลักษณะของพฤติกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะ พฤติกรรมทางจิตใจ ทางวาจา และพฤติกรรมทางกาย

¹ เป็นส่วนหนึ่งของความหม เอะหะดีษที่บันทึกโดยมุสลิม กิตาบที่ 2 บทที่ 1 หะดีษหมายเลข 9.

ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านการศรัทธาและการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครที่มีลักษณะเหลื่อมล้ำแตกต่างกัน เป็นสิ่งสะท้อนถึงระดับความเคร่งครัดในด้านหลักปฏิบัติ และสภาพการของแต่ละครอบครัวซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถชี้วัดความสมบูรณ์หรือความหย่อนยานของระดับการศรัทธาของแต่ละครอบครัวได้ ความหมายของการศรัทธาในอิสลามที่สมบูรณ์จึงสามารถอธิบายได้จากคุณลักษณะทั้งหมดที่มีอยู่ในตัวของผู้ศรัทธา ทั้งสภาวะทางจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออกมา ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ครัสว่า

﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٣﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾ ﴾

(โองการที่ 2-4 บทอัลอัมฟาถ)

ความว่า “ แท้จริงบรรดาผู้ศรัทธานั้นคือ ผู้ที่เมื่ออัลลอฮฺ ถูกกล่าวขึ้นแล้ว หัวใจของพวกเขาก็หวั่นเกรง และเมื่อบรรดาโองการของพระองค์ถูกอ่านแก่พวกเขา โองการเหล่านั้นก็เพิ่มพูนการศรัทธาแก่พวกเขา และแค่พระเจ้าของพวกเขาเท่านั้นพวกเขามอบหมายกัน คือบรรดาผู้ที่ดำรงไว้ซึ่งการละหมาดและส่วนหนึ่งจากสิ่งที่เราได้ให้เป็นปัจจัยยังชีพแก่พวกเขา พวกเขาก็บริจาคชนเหล่านี้แหละพวกเขาคือ ผู้ศรัทธาอย่างแท้จริงโดยที่พวกเขาจะได้รับหลายชั้น ณ พระเจ้าของพวกเขา และจะได้รับการอภัยโทษและปัจจัยยังชีพอันมากมาย”

จากความหมายของการศรัทธาในโองการข้างต้น ได้กล่าวถึงสถานภาพและระดับขั้นของผู้ศรัทธาในลักษณะและสภาพที่แตกต่างกัน เช่นเดียวกับที่พบสภาพความเหลื่อมล้ำแตกต่างกันของการปฏิบัติพฤติกรรมด้านการศรัทธาของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ได้สะท้อนให้เห็นหลักการสำคัญอีกประการหนึ่งของการศรัทธาคือ การเพิ่มขึ้นและหย่อนลงของการศรัทธาตามลักษณะความเคร่งครัดของแต่ละบุคคล

ดังที่ท่านเราะฮฺฎ ﷺ ได้อธิบายถึงสถานภาพและระดับขั้นของการศรัทธาในลักษณะและสภาพที่แตกต่างกัน เล่าจาก อะบูฮุร็อยเราะฮฺ رضي الله عنه ว่า ท่านเราะฮฺฎ ﷺ กล่าวว่า

((إِيْمَانٌ بِيَضْعٍ وَسَبْعُونَ أَوْ بِيَضْعٍ وَسِتُّونَ شُعْبَةً فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ))

وَأَذَانَهَا إِمَامَةٌ أَبَدِيٌّ عَنِ الطَّرِيقِ وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ¹

ความว่า “ การศรัทธานั้นมีเจ็ดสิบกว่า หรือหกสิบกว่าแขนง ที่เลอเลิศที่สุดคือ การกล่าว ลาอิลาฮะอิลลัลลอฮฺ และคำที่สุดคือการขจัดกษัตริย์ออกจากถนนหนทาง และความละอายเป็นแขนงหนึ่งของการศรัทธา”

จากความหมายของหะดีษข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการศรัทธามีลักษณะที่ไม่คงที่ กล่าวคือ อาจมีการเพิ่มขึ้นและลดลง อัลกีอรรฎอวี (al-Qaradawi, 1985 : 167) กล่าวถึงความแตกต่างในระดับชั้นของการศรัทธาว่า “มุสลิมทุกคนใช้ว่าการศรัทธาของเขาจะอยู่ในระดับเดียวกัน เพราะมันขึ้นอยู่กับความเคร่งครัดในคำสั่งใช้หรือห้ามของอัลลลอฮฺ ﷻ ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้ที่อยู่ในระดับของมุสลิม มุอฺมิน และผู้มีคุณธรรม (อิหฺसान) สูงส่ง”

การศรัทธาจึงอาจเพิ่มขึ้นและลดลงได้ด้วยหลายปัจจัย ทั้งปัจจัยภายในที่เกี่ยวกับสภาพจิตใจ และปัจจัยภายนอก อาทิเช่น สภาพความเป็นอยู่ การศึกษา และระดับความเข้มแข็งหรือความดีในการปฏิบัติศาสนกิจ เหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งชี้วัดถึงความศรัทธาที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงได้

ข้อมูลเกี่ยวกับการศรัทธาและพฤติกรรมกรปฏิบัติของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ได้ชี้ให้เห็นถึงระดับการศรัทธาที่แตกต่างกันตามอัตภาพที่มีอยู่ในตัวของแต่ละคน การศรัทธาในอิสลามจึงเป็นกลไกสำคัญที่ทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมของมุสลิม เป็นพลังขับเคลื่อนและกำกับควบคุมให้เกิดการประพฤติปฏิบัติความดีงาม การสละแรงกายและแรงใจในการปฏิบัติหน้าที่บนหนทางที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งอิสลาม

การที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร สามารถดำรงรักษาหลักศรัทธาทั้ง 6 ประการและทำความเข้าใจในรายละเอียดของหลักการศรัทธาปลีกย่อยอื่น ๆ และสามารถแสดงออกในรูปของการปฏิบัติได้ในระดับที่ดี ถือเป็นความสำเร็จในระดับหนึ่งของครอบครัวมุสลิม และยังเป็นสิ่งสะท้อนถึงสภาพครอบครัวในสังคมเมืองที่ยังคงรักษาศักยภาพและความพร้อมในอันที่จะถ่ายทอดหลักการศรัทธาที่ถูกต้องแก่นุชนรุ่นบุตรหลานสืบต่อไป

2. การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามหลักการอิสลาม : กระบวนการทางสังคมที่สะท้อนการศรัทธา

การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามหลักการอิสลาม คือ กระบวนการอบรมขัดเกลาคุณธรรมจริยธรรมแก่บุตรภายใต้หลักบัญญัติอิสลาม รวมไปถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรมและวิถีชีวิตเพื่อการ

¹ บันทึกโคซนุหอรฺ, ญิบดาบที่ 2, บาบที่ 2, หะดีษหมายเลข 8 มุสลิม, ญิบดาบที่ 2, บาบที่ 2, หะดีษหมายเลข 51 อัลคิริมีซี, ญิบดาบที่ 37, บาบที่ 6, หะดีษหมายเลข 2539 (อัลคิริมีซีกล่าวว่า หะดีษนี้เกี่ยวกับหะดีษหะสันเศาะฮ่า) ส่วนวันที่อ้างเป็นของมุสลิม.

พัฒนาบุคลิกภาพของบุตรให้อยู่ในกรอบครองอันดีงาม และสถาบันหลักที่จะทำหน้าที่นี้ได้อย่างสมบูรณ์และเป็นสถาบันแรกคือ ครอบครัว ทั้งนี้เพราะครอบครัวเป็นกลไกเริ่มต้นสำคัญในการพัฒนาทางกายภาพและการอบรมขัดเกลาจิตวิญญาณนับตั้งแต่บุตรปฏิสนธิขึ้นในครรภ์มารดา

ครอบครัวมุสลิมได้ถูกกำหนดให้ทำหน้าที่สำคัญนี้คือ การหล่อหลอมชีวิตของบุตรให้เจริญเติบโตภายใต้หลักบัญญัติแห่งอัลลอฮ์ ﷻ ทั้งนี้เพราะบัญญัติแห่งพระองค์คือ ธรรมนูญแห่งชีวิตที่กำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตไว้อย่างครบถ้วนทุกด้าน การทำหน้าที่ของครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูบุตรจึงต้องสอดคล้องสัมพันธ์กับหลักบัญญัติแห่งศาสนาอย่างแยกจากกันไม่ได้ โดยที่บิดามารดาคือผู้ทำหน้าที่อบรมขัดเกลาและถ่ายทอดคุณธรรมและจริยธรรมอิสลาม และบุตรอยู่ในฐานะผู้เรียนรู้ผู้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมอิสลามและพิธีกรรมทางศาสนา โดยอาศัยทั้งการสอนด้วยวาจา การแสดงออก และการเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรมและหลักการต่าง ๆ ทางศาสนา

ปรากฏการณ์และข้อเท็จจริงในลักษณะดังกล่าวนี้ สามารถพบเห็นได้จากรูปแบบและแนวทางการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครเช่นกัน โดยเมื่อพิจารณาข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่ผู้วิจัยได้แสดงไว้ในบทที่ 4 ดังรายละเอียดปรากฏในตารางที่ 15 - 34 จะพบว่ารูปแบบและแนวทางการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ดำเนินไปในลักษณะที่มีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกับหลักบัญญัติศาสนา โดยพบว่า บิดามารดา คือผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในฐานะตัวการหลักในการทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูขัดเกลาคุณธรรมจริยธรรม และถ่ายทอดหลักการอิสลามแทบทุกขั้นตอนและทุกระยะของการเจริญเติบโตของบุตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง ได้แสดงออกและปฏิบัติหน้าที่ส่วนนี้ได้อย่างชัดเจน เฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการอบรมเลี้ยงดูบุตรในช่วงปฐมวัย (อายุ 0 - 6 ปี) และช่วงวัยเด็กถึงวัยรุ่นศาสนาภาวะ (อายุ 7 - 13 ปี) โดยมีความมุ่งหวังที่จะให้บุตรเติบโตเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม และดำเนินชีวิตอยู่ในกรอบครองอันดีงามของศาสนา

นับตั้งแต่บุตรปฏิสนธิขึ้นในครรภ์ มารดาได้เริ่มกระบวนการอบรมเลี้ยงดูด้วยการปลูกฝังศรัทธาและหลักการพื้นฐานทางศาสนาแก่บุตร ด้วยการที่มารดาได้ขอคู่ออ้ออัลลอฮ์ ﷻ ทั้งในละหมาดและเวลาอื่น ๆ ให้ตนเองและบุตรอยู่ภายใต้การปกป้องคุ้มครองของพระองค์ สำนและฟังอัลกุรอาน เพื่อจะได้ใกล้ชิดอัลลอฮ์ ﷻ และรอดพ้นจากภยันตรายของชัยฏอน ในสภาวะที่สภาพจิตใจตกอยู่ในความอ่อนแอและอ่อนไหวง่าย ซึ่งการระลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ จะทำให้มารดามีสภาพจิตใจที่สงบและมั่นคงมากยิ่งขึ้น อัลลอฮ์ ﷻ ครัสว่า

﴿ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ ﴾

(บทอรรถาธิบาย โองการที่ 28)

ความว่า “บรรดาผู้ศรัทธาและจิตใจของพวกเขาสงบด้วยการรำลึกถึงอัลลอฮ์ ฟังทราบเกิดด้วยการรำลึกถึงอัลลอฮ์เท่านั้น ทำให้จิตใจสงบ”

จากผลข้อมูลที่พบว่าครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครที่มีคะแนนการศรัทธาสูงให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพจิตและการปฏิบัติตนให้เข้าใกล้ซิคค์ออัลลอฮ์ ﷻ ด้วยการขอดูอาต่อพระองค์ และอ่าน ฟังอัลกุรอาน ระหว่างตั้งครรรค์ มากกว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครที่มีคะแนนการศรัทธาค่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องกันระหว่างระดับคะแนนการศรัทธากับพฤติกรรมการขอดูอา การอ่านและฟังอัลกุรอานระหว่างตั้งครรรค์ และผลการวิเคราะห์ข้อมูลยังระบุชัดเจนเช่นเดียวกันว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง ได้หลีกเลี่ยงจากกิจกรรมที่ไร้สาระที่ไม่ส่งผลดีต่อตัวมารดาและบุตรในครรรค์ในแง่ของหลักการศาสนา ได้แก่ การฟังเพลงระหว่างตั้งครรรค์ มากกว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครที่มีระดับคะแนนการศรัทธาค่ำ

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า มารดาในครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง ส่วนใหญ่ ไม่ฝักใฝ่กิจกรรมที่ทำให้ห่างไกลจากการรำลึกและเข้าใกล้ซิคค์ออัลลอฮ์ ﷻ เฉพาะอย่างยิ่งในช่วงตั้งครรรค์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สภาพอารมณ์และจิตใจอ่อนไหวและแปรปรวน มากกว่าช่วงเวลาอื่น ๆ

ส่วนการดูรูปภาพดาร ระหว่างตั้งครรรค์ที่พบว่า มารดาในครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ทั้งกลุ่มที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูงและกลุ่มที่มีระดับคะแนนการศรัทธาค่ำ ไม่เคยดูรูปภาพดารระหว่างตั้งครรรค์ ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันในทุกระดับพฤติกรรม จากข้อมูลดังกล่าวทำให้พบว่า ระดับคะแนนการศรัทธาไม่มีผลต่อพฤติกรรมการดูรูปภาพดารระหว่างตั้งครรรค์ โดยผู้วิจัยเห็นว่า การที่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างระดับคะแนนการศรัทธากับพฤติกรรมดังกล่าว เป็นความไม่สัมพันธ์ในลักษณะที่สะท้อนให้เห็นถึงภาพลักษณ์ที่ดีของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ในด้านความเคร่งครัดและความใกล้ชิดซิคค์ออัลลอฮ์ด้วยการละวาง กิจกรรมที่ไร้สาระที่ศาสนาไม่ส่งเสริม ถึงแม้ว่าในความไม่สัมพันธ์ดังกล่าวจะมีเหตุผลอื่น ๆ เช่น การไม่มีเวลาว่างเนื่องจากต้องประกอบอาชีพ ต้องดูแลบุตร และต้องทำงานบ้าน ซึ่งเป็นเหตุผลที่มีน้ำหนักมาประกอบด้วยก็ตาม

ส่วนการอะซานและอิกอมะฮ์ที่หูขวาและหูซ้ายของบุตรเมื่อแรกคลอด ที่พบว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง ส่วนใหญ่ อะซานและอิกอมะฮ์แก่บุตรแรกคลอดด้วยตนเอง โดยบิดาเป็นผู้ทำไว้ ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนความเอาใจใส่ของครอบครัวต่อการเปิดประสาทสัมผัส (การได้ยิน) ของบุตรให้น้อมรับความยิ่งใหญ่เกรียงไกรแห่งพระเจ้าทรงประทานกำเนิด และรับการปฏิญาณตน “ลาอิลลาฮะอิลลัลลอฮุ มุฮัมมัดเราะสูลุลลอฮุ” ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ และมุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของอัลลอฮ์ ซึ่งการน้อมรับสิ่งดังกล่าว ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสถานภาพของการเป็นผู้นอบน้อมยอมจำนนต่ออัลลอฮ์ ﷻ ในทุกห้วงเวลาและทุกสภาวะการณ์ของชีวิต

การละหนักบุตรด้วยอินทผลัม หรือผลไม้ที่มีรสหวานชนิดอื่น ๆ เป็นการปฏิบัติตามสุนนะฮ์ของท่านเราะสูล ﷺ ซึ่งจะส่งผลดีต่อสุขภาพของบุตร โดยจะทำให้บุตรเรียนรู้การดูดกลืน และสามารถดูดนมจากเต้านมมารดา ได้อย่างเป็นธรรมชาติมากที่สุด (Ulwan, 1995 : 77) โดยมีบางครอบครัวที่ทำการละหนักบุตรด้วยน้ำผึ้ง หรือน้ำขมิ้น

เมื่อบุตรอายุครบ 7 วัน ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ก็ได้ทำอะเกีเกาะฮ์ ตั้งชื่อ และโกนผมให้บุตร โดยจากผลข้อมูลภาคสนามที่พบว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ได้ทำอะเกีเกาะฮ์ให้บุตรในสัดส่วนที่ใกล้เคียงทั้งกลุ่มที่มีคะแนนการศรัทธาสูงและกลุ่มที่มีคะแนนการศรัทธาดำพร้อมทั้งได้ตั้งชื่อให้บุตรตามหลักการศาสนาและเรียกบุตรด้วยชื่อที่ตั้งอย่างสม่ำเสมอ จึงพบว่าการทำอะเกีเกาะฮ์และการตั้งชื่อให้บุตรเป็นพฤติกรรมที่ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับคะแนนการศรัทธา ซึ่งจากผลของข้อมูลดังกล่าวแสดงว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการทำอะเกีเกาะฮ์ให้แก่บุตร ทั้งในช่วง 7 วันหลังคลอดหรือหลังจาก 7 วันไปแล้วก็ตาม โดยพบว่า ครอบครัวที่ไม่ได้ทำอะเกีเกาะฮ์ให้บุตรเมื่ออายุได้ 7 วันเนื่องจากเหตุผลทางเศรษฐกิจและอื่น ๆ ได้แสดงความตั้งใจ (ในช่องหมายเหตุของแบบสอบถาม) ที่จะทำอะเกีเกาะฮ์ให้บุตรทุกคนเมื่อครอบครัวมีความสามารถด้านการเงินและสภาพความพร้อมด้านอื่น ๆ เอื้ออำนวย ซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนการน้อมรับและการให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติตามหลักบัญญัติศาสนา และความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะปฏิบัติตามสุนนะฮ์ของท่านเราะสูล ﷺ ทั้งนี้เพราะอะเกีเกาะฮ์เป็นสุนนะฮ์สำคัญที่ที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้ทำให้แก่หลานทั้งสองของท่าน (หะสัน และหุเสน) รวมทั้งบุตรหลานของบรรดาสะหะบะฮ์ ﷺ ดังปรากฏรายงานหะดีษที่ส่งเสริมการทำอะเกีเกาะฮ์แก่บุตร ว่า

((مَعَ الْعِلْمِ عَقِبَهُ فَأَهْرَبُوا عَنْهُ دَمًا وَأَمِطُوا عَنْهُ الْإِذَى))¹

¹ หะดีษบันทึกโดยบุคอรี กิตาบที่ 51 บาบที่ 2 หะดีษหมายเลข 5049, อัศลิมีชี กิตาบที่ 16 บาบที่ 16 หะดีษหมายเลข 1434

ความว่า “พร้อมกับเด็ก(ที่กำเนิดมา)นั้นมีอะกิเกาะฮู ดังนั้น ท่านทั้งหลายพึงหลัง เลือด(สัตว์อะกิเกาะฮู)สำหรับเขา และขจัดกษัตรายให้พ้นไปจากเขา”

จากนั้นครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ ยังกล่อมบุตรด้วย “ลาอิลาฮะฮะอิลลัลลอฮู” เป็นประจำ ทั้งเมื่อขณะที่บุตรจะนอน เมื่อบุตรร้องกวน และเวลาที่บุตรไม่สบาย อันเป็นการแสดงถึงบทบาทของครอบครัวในการนำพาบุตรให้เข้าใกล้ชิดต่ออัลลอฮู ﷻ และฝึก การรำลึกถึงพระองค์ ซึ่งเป็นเป้าหมายเดียวกันกับการอะซานและอิกอมะฮะแก่บุตรขณะแรกเกิด ดังที่ อุลวาน (U'wan, 1995 : 158) กล่าวว่า การกล่าวประโยคปฏิญาณตน “ลาอิลาฮะฮะอิลลัลลอฮู” จะ เป็นการเปิดโศดประสาท (การ ได้ยิน) ของบุตรสู่การน้อมรับอิสลามตั้งแต่ระยะเริ่มแรกของชีวิต ﷻ ทั้งนี้เพราะการกล่าว “ลาอิลาฮะฮะอิลลัลลอฮู” มีความประเสริฐสุดในบรรดาแขนงต่างของการอีมาน ดังตัวบท หะดีษที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึงแล้วข้างต้น

ส่วนการแสดงความรักต่อบุตรของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ด้วยการ กอดหอมบุตรในโอกาสต่าง ๆ พบว่าครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร กอดหอมบุตร เมื่อ จะออกจากบ้าน และเมื่อกลับเข้ามาถึงบ้าน โดยส่วนใหญ่ทำเป็นประจำ ในขณะที่บุตรยังอยู่ใน วัยเด็ก โดยพบว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครทั้งกลุ่มที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง และกลุ่มที่มีระดับคะแนนการศรัทธาต่ำ แสดงความรักต่อบุตรด้วยการกอดและหอมในโอกาสต่าง ๆ ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน จึงทำให้ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการศรัทธากับพฤติกรรมดังกล่าว ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่อบรมเลี้ยงดูบุตรบนพื้นฐาน ของความรักความอบอุ่น และให้ความใกล้ชิดต่อบุตรในโอกาสอันควร ทั้งนี้เพราะการแสดง ความรักต่อบุตรในรูปแบบต่าง ๆ เป็นพฤติกรรมธรรมชาติที่บิดามารดาแสดงออกมาจากสัญชาติ ญาณของการเป็นผู้ให้กำเนิด ดังนั้นความแตกต่างของระดับการศรัทธาจึงไม่มีผลต่อการแสดงความ รักของบิดามารดาต่อบุตรในรูปแบบต่าง ๆ และการปฏิบัติดังกล่าวยังเป็นการสนองตอบสุนนะฮ์ ของท่าน เราะฮูต ﷺ และยังมีส่วนในการช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมแก่บุตร ด้วย แม้ว่าความสม่ำเสมอและความมากน้อยในการแสดงความรักต่อบุตรในรูปแบบต่าง ๆ ที่กล่าว ข้างต้นจะมีความแตกต่างกันตามสภาพของแต่ละครอบครัวก็ตาม

เมื่อบุตรเริ่มเติบโตขึ้นครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ก็ได้สอนให้บุตรรู้จักการ ขอบคุนต่ออัลลอฮู ﷻ และสำนึกในความโปรดปรานของพระองค์ ด้วยการสอนให้กล่าว “บิสมิลลาฮู” ก่อนรับประทานอาหาร โดยพบว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ สอนให้บุตรปฏิบัติ เป็นประจำ เฉพาะอย่างยิ่งเมื่อได้รับประทานอาหารพร้อมทั้งบุตร ซึ่ง นอกจากจะเป็นการฝึกสำนึกของการเป็นบ่าวที่ดีแล้ว ยังเป็นการเริ่มต้นการเรียนรู้มารยาททางสังคม

และจริยธรรมอิสลามด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการกล่าวนามอัลลอฮฺ ﷻ เป็นมารยาทสำคัญที่มุสลิมทุกคนพึงปฏิบัติ ก่อนที่จะเริ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งเมื่อจะรับประทานอาหาร จะดื่ม จะนั่ง จะเดิน จะนอน จะอ่าน จะเขียน ฯลฯ เพื่อตอบสนองคำบัญชาของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ทรงใช้ให้รำลึกถึงพระองค์ทั้งยามเช้าและยามเย็น ดังที่พระองค์ตรัสว่า

﴿ وَادْكُرْ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلاً ﴾

(โองการที่ 25 บท อัลอินซาน)

ความว่า “และจงรำลึกถึงพระนามของพระเจ้าของเจ้าทั้งในยามเช้าและยามเย็น”

ทั้งนี้เพราะการกล่าวนามอัลลอฮฺ ﷻ เป็นการแสดงความหมายอันสำคัญยิ่งถึงการขอมสขบนอบน้อมต่อความเป็นเอกะแห่งพระองค์ผู้ทรงอภิบาล และเป็นการชี้ความใกล้ชิดระหว่างบ่าวกับอัลลอฮฺ ﷻ ไม่ว่าจะอยู่ในอิริยาบถใดหรือสภาวะการณ์ใดก็ตาม

เมื่อบุตรเริ่มเข้าสู่วัยเตาะแตะ (อายุประมาณ 4-6 ปี) ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครก็ได้เริ่มสอนให้บุตรอ่านอะลิฟ บา ตา ซึ่งเป็นการฝึกอ่านเพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกอ่านและศึกษาอัลกุรอาน โดยที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ได้มีโอกาสสอนให้บุตรอ่าน อะลิฟ บา ตา ด้วยตนเอง เป็นบางครั้ง และขาดความต่อเนื่องโดยส่วนใหญ่แล้ว ๆ จะได้รับการสอนจากครูสอนศาสนาเมื่อเข้าสู่วัยเรียน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร มีความพร้อมไม่มากนักในการเตรียมการเรียนรู้พื้นฐานด้านการฝึกหัดอ่าน อะลิฟ บา ตา แก่บุตร ที่จะเป็นการปูพื้นฐานในการศึกษาอัลกุรอานในระดับต่อไป ซึ่งอาจมีเหตุผลมาจากสภาพความพร้อมที่แตกต่างกันของแต่ละครอบครัวในการให้การศึกษาระดับเบื้องต้นแก่บุตร

นอกจากนั้น การฝึกหัดให้บุตรละหมาดก็เป็นสิ่งที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ได้ยึดถือปฏิบัติอยู่ในระดับที่ดี โดยพบว่าครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ทั้งกลุ่มที่มีคะแนนการศรัทธาสูงและกลุ่มที่มีคะแนนการศรัทธาต่ำ ได้ให้ความสำคัญกับการฝึกหัดบุตรให้ละหมาดอย่างไม่เพิกเฉยละเลยในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน

จากผลข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ให้ความสำคัญกับการละหมาดและตระหนักในหน้าที่ส่วนนี้ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการอบรมจริยธรรมอิสลามอื่น ๆ ที่กล่าวแล้วข้างต้น ทั้งนี้เนื่องจากการปลูกฝังเรื่องการละหมาด ถือเป็นสิ่งสำคัญสูงสุดของกฎแห่งการปฏิบัติศาสนกิจ (อิบาดะฮฺ) เพราะการละหมาดเป็นศาสนกิจบังคับสำหรับมุสลิมทุกคน ซึ่งมุสลิม ทุกคนจะต้องเริ่มเรียนรู้พันธกิจนี้ที่บ้าน การที่บิดามารดาเป็นแบบอย่างที่ดีด้วยการปฏิบัติ

ละหมาดให้บุตรเห็นและสอนให้บุตรปฏิบัติโดยตรงที่ละชั้นตอน ส่วนแล้วแต่เป็นการปลูกฝังคุณลักษณะการให้ความเคารพ การภักดีและเชื่อฟังอัลลอฮฺ ﷻ ในฐานะของบ่าว และส่งผลต่อการขัดเกลาจิตวิญญาณให้สะอาดบริสุทธิ์ อัลลอฮฺ ﷻ ครัสว่า

﴿ ... وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ ۝﴾

﴿الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿๕๐﴾﴾

(ส่วนหนึ่งจากโองการที่ 45 บทอัลอังกะบูต)

ความว่า “ ... และจงดำรงการละหมาด (เพราะ) แท้จริงการละหมาดนั้นจะยับยั้งการทำลามกและความชั่วและการร่ำลือถึงอัลลอฮฺนั้นยิ่งใหญ่มาก และอัลลอฮฺทรงรอบรู้สิ่งที่คุณเจ้ากระทำ”

การละหมาดยังเป็นการปลูกฝังบุคลิกภาพที่ดีงามหลายประการแก่บุตร ได้แก่ เรื่องการรักษาความสะอาด การรักษาเวลา และความรับผิดชอบต่อน้ำที่ ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการปูพื้นฐานบุคลิกภาพทางสังคมแก่บุตร บรรดานักอรรถาธิบายอัลกุรอานต่างมีความเห็นตรงกันว่า การเอาใจใส่ต่อการละหมาด และการดำรงรักษาไว้อย่างเคร่งครัดเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้ศรัทธา และการปฏิบัติละหมาดคือปฏิบัติถึงอันเป็นที่รักยิ่งของอัลลอฮฺ ﷻ ดังที่อิบนุมัสอูด¹ ได้ถามท่านเราะสูล ﷺ ว่า สิ่งใดในอิสลามเป็นที่รักยิ่งของอัลลอฮฺมากที่สุด ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวตอบว่า

((الصَّلَاةُ عَلَىٰ وَفِيهَا قَالَ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ))²

ความว่า “การละหมาดในเวลาที่กำหนด เขาถามว่ารองลงมาคือสิ่งใด ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่ารองลงมาคือการทำความดีต่อบิดามารดา เขาถามว่ารองจากนั้นคือสิ่งใด ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า คือการต่อสู้ในหนทางของอัลลอฮฺ”

¹ อิบนุ มัสอูด ชื่อเต็มว่า ฮัยษุลลอฮฺ อิบนุมัสอูด อิบนุมอฬิล อิบนุหะบิบ เผ่าสุซะลึ เถินเศาะหะบะฮฺ เข้ารับอิสลามเป็นคนที 6 ได้เคยอพยพไปยังเอธิโอเปีย เป็นผู้หนึ่งใน 10 ท่านที่ได้รับแจ้งข่าวว่าจะได้เข้าสวรรค์ เป็นผู้คอยรับใช้ท่านนบี ﷺ ตลอดชีวิต และเป็นผู้ที่มีความประณีตอย่างยิ่ง ในการอ่านกุรอาน เสียชีวิตที่นครมะดีนะฮฺ ในปีศ.ศ. 32 = ค.ศ. 652. (Munjid fi al-Lughah wa al-A'lam, 1984 : 13)

² หะดิษบันทึกโดยบุคอรี, ญะมาฮฺที่ 9 ข.เบที่ 5 หะดิษหมายเลข 496 ; มุสลิม, ญะมาฮฺที่ 2 บายที่ 36 หะดิษหมายเลข 120 ; อัศเศาะฮีหฺ, ญะมาฮฺที่ 2 บายที่ 15 หะดิษหมายเลข 158 (อัศเศาะฮีหฺกล่าวว่า หะดิษนี้เป็นหะดิษหะสันเศาะฮีหฺ) ตำนวนที่อ้างถึงของบุคอรี.

ครอบครัวมุสลิมจึงต้องเอาใจใส่เรื่องการละหมาดด้วยการกำชับบุตรหลานมิให้ละเลย หรือเพิกเฉยต่อการละหมาด เพราะการละทิ้งจะหมาดทำให้ต้องสูญเสียคุณลักษณะที่สำคัญของ ความเป็นผู้ศรัทธา ดังที่ท่านเราะฮูฎ رضي الله عنه กล่าวว่า

((الْعَهْدُ الَّذِي بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمُ الصَّلَاةُ فَمَنْ تَرَكَهَا فَقَدْ كَفَرَ))¹

ความว่า “ข้อผูกมัดซึ่งอยู่ระหว่างพวกเรากับพวกเขาคือการละหมาด ดังนั้น บุคคลใดละทิ้งการละหมาด แน่แท้เขาได้ปฏิเสธแล้ว”

นอกจากพฤติกรรมต่าง ๆ ที่กล่าวแล้วข้างต้น ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ยังได้สอนให้บุตรขอคู่ออัสสลอฮฺ رضي الله عنه โดยที่การขอคู่ออัสสลอฮฺเป็นกิจวัตรที่ต่างถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดเมื่อเสร็จสิ้นจากการละหมาด การฝึกขอคู่ออัสสลอฮฺจึงเป็นผลพวงต่อเนื่องจากการฝึกหัดละหมาด และจากผลข้อมูลที่พบว่า ครอบครัวมุสลิมในกรุงเทพมหานครที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูง ให้ความสำคัญกับการฝึกหัดบุตรให้ขอคู่ออัสสลอฮฺ رضي الله عنه มากกว่า ครอบครัวไทยมุสลิมใน กรุงเทพมหานครที่มีระดับการศรัทธาด้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการสอนให้บุตรฟังและมอบหมายในกิจการงานต่าง ๆ ต่ออัสสลอฮฺ رضي الله عنه ซึ่งเป็นปลูกฝังการปฏิบัติตนเป็นบ่าวที่ดีของพระองค์

ส่วนผลการวิจัยที่พบว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูงติดตามถามไถ่เรื่องการเรียนของบุตร เป็นที่ปรึกษาที่ดีแก่บุตร และการให้เงินบุตรซื้อของกินของใช้เฉพาะที่จำเป็นและมีประโยชน์ในระดับที่ต่ำกว่าครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครที่มีระดับคะแนนการศรัทธาด้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าครอบครัวไทยมุสลิมใน กรุงเทพมหานครที่มีระดับคะแนนการศรัทธาสูงให้ความสนใจและเอาใจใส่ในเรื่องการศึกษาของบุตร การเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว และเรื่องของการใช้จ่ายโดยได้พยายามฝึกหัดให้บุตรมีลักษณะนิสัยรักการประหยัดอดออม ใช้จ่ายทรัพย์สินอย่างไม่สุรุ่ยสุร่าย มากกว่าครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับคะแนนการศรัทธาดำ และยังสะท้อนให้เห็นถึงหน้าที่ของบิดามารดาที่จะต้องดูแลอบรมบุตรทุกช่วงวัย เอาใจใส่ต่อพวกเขาในทุก ๆ เรื่องอย่างเสมอต้นเสมอปลาย เพราะบุตรคือผู้อยู่ภายใต้การปกครองของบิดามารดาจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการอบรมบ่มสอน ให้เจริญเติบโตอยู่ในกรอบครรลองอันดีงาม นับตั้งแต่ถือกำเนิดขึ้นจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่

¹ หะดีษบันทึกโดยอินนะสาอฺ, ถิกดาบที่ 5 หนบที่ 8 หะดีษหมยเลข 459 ; อิบนญายะฮฺ, ถิกดาบที่ 6 หนบที่ 77 หะดีษหมยเลข 1069 ; อัคคริมชี้, ถิกดาบที่ 37 หนบที่ 9 หะดีษหมยเลข 2545 (อัคคริมชี้ กล่าวว่ หะดีษนี้เป็นหะดีษหะถันเศาะอ์ฮะเราะบ).

อย่างไรก็ตามแม้ผลการวิจัยจะพบว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ มีพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่สอดคล้องกับหลักการอิสลามและสัมพันธ์กับระดับการศรัทธา แต่ผู้วิจัยพบว่ามีข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ที่อาจมีส่วนสนับสนุนให้ ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ยังคงสามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรภายใต้กรอบแห่งหลักการอิสลามได้ในระดับที่ดี ได้แก่ปัจจัยแวดล้อม 2 ด้าน คือ

1. ปัจจัยแวดล้อมภายใน ได้แก่ สภาพแวดล้อมภายในครอบครัว โดยจากข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร อบรมเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเองโดยพบว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 42.4 มีผู้ช่วยดูแลบุตรบ้างเฉพาะเวลาจำเป็นเท่านั้น ซึ่งก็ล้วนแต่เป็นบุคคลในครอบครัวและวงศ์ญาติใกล้ชิด ได้แก่ ปู่ย่า ตายาย ลุง ป้า น้า อา ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นการอบรมเลี้ยงดูบุตรในลักษณะครอบครัวเกื้อหนุนเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้การถ่ายทอดวัฒนธรรม การเป็นแบบอย่าง การหล่อหลอมคุณธรรมและจริยธรรมทางศาสนายังคงดำเนินอยู่ได้ในทิศทางที่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม

2. ปัจจัยแวดล้อมภายนอก ได้แก่ สภาพแวดล้อมชุมชนที่เอื้ออำนวย จากการศึกษาวิจัยได้ลงสำรวจพื้นที่ก่อนเก็บข้อมูล พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่ที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร อาศัยอยู่เป็นชุมชนมุสลิมที่ตั้งรกรากและอยู่อาศัยกันมาแต่ดั้งเดิมไม่ปะปนกับศาสนิกอื่น มีมัสยิดเป็นศูนย์กลางของชุมชน มีผู้นำศาสนาและผู้นำชุมชน เช่น อิมาม และครูสอนศาสนาคอยชี้นำด้านการประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในแนวทางของศาสนา มีสถาบันสอนศาสนาคอยรองรับด้านการเรียนการสอนวิชาการพื้นฐานด้านศาสนาแก่เด็กและเยาวชน และมีการจัดอบรมจริยธรรมแก่ผู้นำครอบครัวและสมาชิกในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

จากสภาพแวดล้อมชุมชนที่เอื้ออำนวยเป็นส่วนใหญ่ดังกล่าว จึงทำให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ยังคงสามารถทำการอบรมขัดเกลาบุตรหลาน และ ถ่ายทอดวัฒนธรรมการปฏิบัติทางศาสนาภายใต้บรรยากาศแบบอิสลามได้ในระดับที่น่าพอใจ

3. กระบวนการอบรมเลี้ยงดูบุตรบนพื้นฐานของการศรัทธา : ผลสะท้อนบุคลิกภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของศรัทธาชนและวิถีการดำเนินชีวิตแบบมุสลิม

จากพฤติกรรมต่าง ๆ ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่กล่าวแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นว่าครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ได้สะท้อนการศรัทธาที่มีอยู่ภายในจิตใจออกมาในรูปแบบของวัฒนธรรมการปฏิบัติ การอบรมบ่มสอนและการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่บุตร ซึ่งถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการดำรงไว้ซึ่งศาสนาและ

การสืบทอดศรัทธาจากชนรุ่นหนึ่งสู่ชนอีกรุ่นหนึ่งและรุ่นต่อ ๆ ไป ทั้งเป็นการเสริมความศรัทธาของผู้อบรมเลี้ยงดูให้มีความเข้มแข็งและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะการศรัทธาในความหมายที่ถูกต้องมิใช่เพียงการยึดมั่นด้วย จิตใจเท่านั้นแต่ต้องประกอบด้วย การปฏิบัติด้วยร่างกาย เช่น การทำความสะอาด การเก็บกวาด เลียนนามออกจากถนนหนทาง ความสะอาด และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกล่าว “ลาอิลลาฮะอิลลัลลอฮฺ” ซึ่งถือเป็นสูงสุดของการศรัทธา เพียงแต่พฤติกรรมและคำพูดนั้นจะต้องออกมาในสภาพที่จิตใจ น้อมรับความเป็นพระเจ้าของอัลลอฮฺ ﷻ เพียงผู้เดียว ฉะนั้นกระบวนการอบรมเลี้ยงดูบุตรทุกขั้นตอนบนพื้นฐานของการศรัทธา จึงเป็นอีกส่วนหนึ่งของการปฏิบัติที่สะท้อนบุคลิกภาพอันเป็นเอกลักษณ์ของศรัทธาชนและวิถีการดำเนินชีวิตแบบมุสลิม ซึ่งมีนัยที่แตกต่างจากกลุ่มชนของศาสนิกอื่นหลายประการ ที่สำคัญ ได้แก่

1. การเคารพภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ องค์เดียว การแสวงหาความเชื่อที่ถูกต้องและยึดมั่นต่อหลักศรัทธาที่มั่นคงเป็นเป้าหมายสูงสุดในการดำเนินชีวิตของมุสลิม และถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญยิ่งที่ครอบครัวต้องปลูกฝังและชี้นำแก่สมาชิกก่อนการเรียนรู้สิ่งอื่น ๆ เพราะอิสลามคือศาสนาที่ยึดถือเอกภาพของอัลลอฮฺ ﷻ การที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครได้ปลูกฝังหลักศรัทธาที่ถูกต้องแก่บุตร นับตั้งแต่บุตรปฏิสนธิขึ้นในครรภ์มารดา ด้วยการขออู่อาศัยต่ออัลลอฮฺ ﷻ การอ่านและฟัง อัลกุรอาน การอะซานและอิกอมะฮฺ ที่หูของทารกเมื่อแรกคลอด การกล่อมบุตรด้วย “ลาอิลลาฮะอิลลัลลอฮฺ” การสอนให้บุตรกล่าว “บิสมิลลาฮฺ” ก่อนรับประทานอาหาร และอื่น ๆ ล้วนแล้วเป็นการปลูกฝังพื้นฐานสำคัญของหลักศรัทธาและการปฏิบัติที่ถูกต้องแก่บุตร และเป็นการดำรงเอกลักษณ์สำคัญของมุสลิม อันหมายถึงการมอบเอกภาพแก่อัลลอฮฺ ﷻ และภักดีต่อพระองค์ผู้ทรงยิ่งใหญ่ ผู้ทรงประทานการกำเนิด และทรงอภิบาลทุกสรรพสิ่งแต่เพียงผู้เดียว เพราะมนุษย์บนโลกนี้ ภายหลังจากที่ได้กำเนิดและมีทางนำจากอัลลอฮฺ ﷻ มนุษย์แบ่งออก 2 ประเภท คือผู้ศรัทธาต่ออัลลอฮฺ กับผู้ปฏิเสธพระองค์ อัลลอฮฺ ﷻ ครีเสวา

﴿ إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا... الآية ﴾

(ส่วนหนึ่งจาก โองการที่ 3 บทอัลอินซาน)

ความว่า “แท้จริงเราได้ชี้แนะแนวทางให้แก่เขาแล้ว บางทีเขาเป็นผู้กตัญญูและบางทีเขาก็เป็นผู้ที่เนรคุณ...”

2. การปฏิบัติต่อบุตรด้วยจิตสำนึกที่รับผิดชอบในหน้าที่ต่ออัลลอฮฺ ﷻ

บุตรคือของกำนัลที่มีค่ายิ่งที่อัลลอฮฺทรงมอบให้กับบิดามารดา (al-Ghazali, : n.d. 3/71) การปฏิบัติต่อบุตรด้วยดีในรูปแบบต่าง ๆ การอบรมบ่มสอนด้านศาสนาและการหล่อหลอมให้บุตร

เจริญเติบโตอยู่ในแนวทางที่ถูกต้องเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของบิดามารดา การที่ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร อบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างเต็มกำลังความสามารถในทุกระยะของการเจริญเติบโตของบุตรและทุกช่วงชีวิตด้วยการสอนให้บุตรเรียนรู้หลักการศาสนาทั้งหลักการศรัทธา ที่ถูกต้องหลักศีลธรรมจริยธรรมและมารยาททางสังคม เป็นการสะท้อนถึงสำนักแห่งความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของบิดามารดาในฐานะผู้ปกครองซึ่งจะต้องถูกไต่สวนและตอบแทนจากอัลลอฮ์ ﷻ ในโลกอาคิเราะฮ์ อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا...الآيَةَ ﴾

(ส่วนหนึ่งจากโองการที่ 6 บทอัลตะฮูรุม)

ความว่า “ผู้ศรัทธาทั้งหลาย พวกเจ้าจงคุ้มครองตัวของพวกเจ้าและครอบครัวของพวกเจ้าให้พ้นจากไฟนรกเถิด....”

การคุ้มครองตัวเองและครอบครัวให้รอดพ้นจากไฟนรกตามนัยของโองการนี้ ท่านอาลี (กัรเราะฮ์มัลลอฮุวะญญะฮุ) กล่าวว่าหมายถึง การบัญชาให้ทำการอบรมสั่งสอนบุตร อิบนู อับบาส رضي الله عنه กล่าวว่า หมายถึง การกำชับให้บุตรภักดีต่ออัลลอฮ์ หวาดกลัวต่อการประทุษร้ายต่อพระองค์ และตักเตือนให้ระลึกถึงอัลลอฮ์อยู่เสมอ อิบนุกะษีร์ (Ibn Kathir, 1998 : 4/386) และ อัลฆอซาลี (al-Ghazali, : n.d. 3/71) กล่าวว่า “หากมั่นใจว่าบิดาได้พยายามหาทางปกป้องบุตรจากไฟแห่งโลกคุณยານี้ การปกป้องบุตรจากไฟแห่งอาคิเราะฮ์ ย่อมเป็นการสมควรยิ่งกว่า”

ทั้งนี้เนื่องจากโองการแห่งอัลกุรอานข้างต้นกำหนดให้การปกป้องครอบครัวจากไฟนรก เป็นหน้าที่สำคัญของบรรดาผู้ศรัทธา การอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวมุสลิมจึงมิใช่เพียงหน้าที่ตามกฎหมายบ้านเมืองหรือหน้าที่โดยธรรมชาติหรือทางโลกเท่านั้น แต่เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบต่อทางศาสนาอันเป็นหน้าที่ของหัวหน้าครอบครัวต่ออัลลอฮ์ ﷻ เป็นสำคัญด้วย การนำพาบุตรสู่แนวทางที่ถูกต้องจึงเป็นการสนองบัญชาของอัลลอฮ์ ﷻ และเราะฮ์ตุลของพระองค์ ซึ่งนับเป็นผลสะท้อนจิตใจสำนึกและบุคลิกภาพอันเป็นเอกลักษณ์ของศรัทธาชนและวิถีการดำเนินชีวิตแบบมุสลิม ท่านเราะฮ์ตุล رضي الله عنه กล่าวว่า

﴿كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالْأَمِيرُ رَاعٍ وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ،

وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ عَلَى نَيْتِ زَوْجِهَا وَوَلَدِهِ، فَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ¹

ความว่า “พวกท่านทุกคนมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบ และพวกท่านทุก ๆ คนจะต้องถูกสอบสวนในสิ่งที่ตนรับผิดชอบ ผู้นำมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบ บุรุษมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อครอบครัวของเขา สตรีมีหน้าที่รับผิดชอบในบ้านของสามีและลูก ๆ ของเขา ดังนั้นทุกคนในหมู่พวกท่านล้วนมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบและทุกคนจะถูกสอบสวนตามหน้าที่ของตน”

ข้อเสนอแนะ

สำหรับผู้ปกครอง

1. บิดามารดาและผู้ปกครองมุสลิมควรให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับการศึกษาหลักการศรัทธาที่ถูกต้องในอิสลามพร้อมทั้งต้องปฏิบัติคนให้เคร่งครัดอยู่ในหลักบัญญัติศาสนา อันจะมีผลทำให้การศรัทธาเพิ่มพูนขึ้น และจะได้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตร

2. บิดามารดาและผู้ปกครองมุสลิมควรให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับการศึกษาหลักการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวทางอิสลามให้มากขึ้น เพื่อจะสามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรได้อย่างสอดคล้องกับวิถีทางแห่งหลักบัญญัติอิสลาม

3. บิดามารดาและผู้ปกครองควรทุ่มเทและอุทิศเวลาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอบรมขัดเกลาคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่บุตรหลาน ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เด็กและเยาวชนเติบโตเป็นเยาวชนที่ดีของครอบครัวและเป็นสมาชิกที่พึงประสงค์ของสังคม

4. บิดามารดาควรตั้งมั่นอยู่เสมอว่าตนเองและบุตรคือเป้าหมายการหลุดลวงของชัยฏอน เพื่อให้หลงใหลออกนอกครรลองของอิสลาม จึงต้องระวังไม่กระทำการใดที่เปิดช่องทางให้ชัยฏอนเข้าแทรกแซง หรือตกเป็นเหยื่อของแนวคิด ล้อ คลอดจนวัฒนธรรมที่เบี่ยงเบน

สำหรับการวิจัย

1. ควรทำวิจัยเรื่องนี้ในกลุ่มประชากรที่แตกต่างออกไป เช่น ครอบครัวไทยมุสลิมในต่างจังหวัด และครอบครัวมุสลิมในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

¹ หะดีษบันทึกโดยบุคอรีย์, กิตาบที่ 47 บทที่ 89 หะดีษหมายเลข 4801 ; มุสลิม, กิตาบที่ 34 บทที่ 5 หะดีษหมายเลข 3408 ; อัศเศอมีซี, กิตาบที่ 20 บทที่ 27 หะดีษหมายเลข 1627 (อัศเศอมีซี กล่าวว่า หะดีษนี้เป็นหะดีษหะดีษเศาะอีด) ตำนวนที่อ้างเป็นของบุคอรีย์.

2. ควรศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่ต่างออกไป เช่น ระดับการศึกษา ทั้งด้านศาสนาและสามัญ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำมาปรับใช้เพื่อพัฒนาเยาวชนและครอบครัว

3. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรของสถาบันครอบครัว ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาบทบาทของสถาบันอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น มัสยิด และสถาบันสอนศาสนา ในด้านของบทบาทในการอบรมขัดเกลาคุณธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชน เป็นต้น

สำหรับหน่วยงานหรือองค์กร

1. หน่วยงาน หรือองค์กรด้านการบริหารของสังคมมุสลิม ควรร่วมกันมีบทบาทในการกำหนดนโยบายและแผนงานในด้านการพัฒนาศักยภาพของครอบครัวมุสลิม โดยให้ครอบคลุมประโยชน์ อันจะเกิดขึ้นแก่ เด็ก เยาวชน ครอบครัว และสังคม เฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษาการปรับทัศนคติของบิดามารดาให้เข้าใจลักษณะหลักการศาสนามากยิ่งขึ้น อันจะเป็นผลดีต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรในระดับครอบครัวและการควบคุมดูแลเยาวชนในระดับสังคม

2. หน่วยงาน หรือองค์กรด้านการบริหารของมุสลิมในระดับชุมชน ได้แก่ มัสยิด สถาบันสอนศาสนา ศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลาม ควรมีบทบาทเป็นสื่อกลางในการกำหนดแผนงานและดำเนินนโยบายสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนมุสลิม เช่น แผนงานด้านการปลูกฝังศรัทธา การปลูกฝังจริยธรรมอิสลามและการสร้างสำนึกรักและหวงแหนศาสนา อันจะมีส่วนสำคัญในการสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัวและความเข้มแข็งให้แก่สังคมมุสลิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นรูปธรรม อินชาอัลลอฮ์

و صلى الله على نبينا المصطفى محمد صلى الله عليه و سلم و على آله و صحبه أجمعين

والحمد لله رب العالمين